

Başlık/ Title: *Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak* Odağında Ömer Seyfettin Çalışmaları Üzerine Düşünceler

Yazar/ Author

Bülent SAYAK

ORCID ID

0000-0002-0293-5462

Bu makaleye atıf için: Bülent Sayak, "*Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak* Odağında Ömer Seyfettin Çalışmaları Üzerine Düşünceler", *KARE*, no. 11 (2021): 274-290.

To cite this article: Bülent Sayak, "Thoughts on the Studies of Ömer Seyfettin in the Focus of *Re-Reading Ömer Seyfettin's Stories*", *KARE*, no. 11 (2021): 274-290.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 19 Nisan / April 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 10 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28Oct 2019

DRJI Directory of ResearchJournalsIndexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Bülent SAYAK*

**ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNİ YENİDEN OKUMAK ODAĞINDA
-ÖLÜMÜNÜN YÜZÜNCÜ YILINDA-**

ÖMER SEYFETTİN ÇALIŞMALARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Özet: Yazarın ölümünün yüzüncü yılı olması dolayısıyla anma ve yeniden düşünme faaliyetleri kapsamında dönemeç bir zaman dilimine karşılık gelen 2020 yılı, Ömer Seyfettin çalışmaları açısından oldukça verimli geçti. Hayatın normallerini altüst eden salgına rağmen yazarı anma ve anlamaya yönelik faaliyetler sekteye uğramadı. Kültür kurumları ve araştırmacıların özverileri ile Ömer Seyfettin odaklı pek çok kitapve dergi özel sayısı hazırlandı, sempozyum ve toplantı düzenlendi. Mehmet Işık'ın yazarı olduğu *Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak* adlı araştırma kitabı, 2020 yılında yayımlanan ilgili literatür çalışmalarından biridir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde 'milliyetçi özne/ideoloji', 'milliyetçilik ve ötekileştirme' tartışmasına odaklanan çalışma, alan araştırmalarında -her çalışma gibi- bir boşluğu doldurma iddiası taşır. Çalışmanın eleştirel bir gözle tanıtılıp değerlendirilmesi; hem ilgili yayın hem bu yayın özelinde 2020'deki Ömer Seyfettin çalışmaları hem de yazara ilişkin ilerleyen yıllarda yapılacak incelemeler hakkında düşünme ve gözden geçirme imkânı sunar. Bu yazıda öncelikle 2020'de tamamlanan Ömer Seyfettin çalışmaları zikredilecek, nicelik olarak artış gösteren bu araştırmalardaki özgünlük ve yöntem sorunları üzerinde durulacaktır. Daha sonra literatürdeki sorunlar merkezinde Işık'ın kitabı değerlendirilecektir. Bu bağlamda ilk olarak kitabın künye ve özeti sunulacak ardından eser metot, içerik, kompozisyon bakımlarından incelenecektir. Eserin özgün değerini saptama amacını güden bu incelemeyle Ömer Seyfettin araştırmaları bibliyografyasına 2020'de eklenen bazı araştırmalarda gözlemlenen 'yeniden okuma'konusuna da dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Yeniden Okuma, Eleştiri, Kitap Kritiği.

**THOUGHTS ON THE STUDIES OF ÖMER SEYFETTİN
IN THE FOCUS OF RE-READING ÖMER SEYFETTİN'S STORIES'**

Abstract: Due to the centenary of the author's death, 2020, which corresponds to a period of time within the scope of remembrance and rethinking activities, is very productive in terms of Ömer Seyfettin's work. Despite the epidemic that has disrupted the normals of life, activities aimed at remembering and understanding the author are not interrupted. With the dedication of cultural institutions and researchers, special issues of many books, journals focused on Ömer Seyfettin are prepared, symposiums and meetings are organized.

There each book titled Re-reading the Stories of Ömer Seyfettin on the Centenary of His Death (*Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak*), written by Mehmet Işık is one of the related literature studies published in 2020. A study focusing on the discussion of "nationalist subject/ideology", "nationalism and marginalization" in the stories of Ömer Seyfettin claims to fill a gap in field research-like every study. Introduction and evaluation of the work with a critical eye; it provides the opportunity to think and review both there later publication and the work of Ömer Seyfettin in 2020 in this special publication, as well as there views of the author in the following years. In this article, Ömer Seyfettin's studies completed in 2020 will be mentioned first, and the problems of originality and method in these studies, which increase in quantity, will be emphasized. Later, Işık's book will be introduced and criticized at the Center for problems in literature. In this context, the imprint and summary

*Araş. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv., Fen-Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / KAHRAMANMARAŞ, email: bülentsayak@ksu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0293-5462.

of the book will be presented first, and then the work will be examined in terms of method, content, composition. This review, which aims to determine the original value of the work, will also draw attention to the “re-reading” observed in some studies added to the bibliography of Ömer Seyfettin’s research in 2020.

Keywords: Ömer Seyfettin, Rereading, Criticism, Bookreview.

Giriş: Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Çalışmaları

Araştırmacılar ve edebiyat tarihçileri edebî eserlere çeşitli yöntemlerle yaklaşır, eserlerin özgünlüğü ve kıymetine ilişkin yargılarda bulunurlar. Akademik incelemelerin edebî eserler ve şahsiyetler konusundaki değerlendirmeleri tartışmaya açık olmakla birlikte ortada edebî kıymet bakımından hükümleri bağlayıcı bir karar merci vardır. Kararı kesinleştiren bu yargıç, zamandır. Zaman sınavını başarıyla geçen edipler ve metinler geçmişten geleceğe taşınması gerekli görülen değerler olarak kaydedilirler. Ömer Seyfettin de bu değerler arasında yer alan bir yazardır. 20. yüzyılın gerçekliğine tanıklık ederek toplumunun vicdanı ve sorunlarını duyuran bu ses, anlattıkları ile hem dünün anlaşılmasına hem de geleceğin tahayyülüne kaynaklık etmesi dolayısıyla 21. yüzyılda da hâlen farklı kuşaklardan okurlarda merak uyandırmakta, çok okunmakta, edebiyat araştırmacılarının dikkatini çekmektedir.

Ömer Seyfettin’e ilişkin yürütülen araştırmaların son yıllarda gerek nitelik gerekse nicelik olarak ciddi bir ivme kazandığı söylenebilir. Nazım Hikmet Polat, yazara yönelik artan ilgiyi, yazarın külliyatının yayımlanmış olmasına ve edebiyat eleştirisindeki ideolojik, keyfi yaklaşımların yerini zaman içerisinde objektif bir inceleme anlayışına bırakmasına bağlar.¹ Bu tespiti dayanarak Hülya Argunşah ve Nazım Hikmet Polat’ın büyük titizlikle ilk kaynaklara başvurarak neşrettikleri Ömer Seyfettin metinlerinin araştırmacıları –sürelî yayınlara erişme, onları tarama ve metinleri okuma gibi- büyük bir zahmetten kurtardıklarını ve böylece yazarın akademik çevrelerdeki dolaşımını kolaylaştırdıklarını ifade etmek gerekir. Polat’ın Ömer Seyfettin’in çalışmalarının yoğunlaşması konusundaki külliyat basımı ve eleştirel nesnellik vurgusuna ilave olarak milliyetçilik konusunun son yıllarda dünya ve Türkiye’de sosyolojik gerekçelerle ön plana çıkışı ve popülerleşmesi de eklenebilir. Modernleşmenin, evrensellik ve yerellik ilişkisinin, kimlik politikalarının tartışıldığı bir dönemde² Türk

¹ Nazım Hikmet Polat, “Ömer Seyfettin’e Vefa”, *Türk Dili*, 830 (2021), s. 28-30.

² Burada edebiyat sosyolojisi açısından irdelenmesi gereken ayrı bir sorun olduğu gözlenmektedir. Bu sorun edebî eleştirinin salt metin bağlamında değil metin dışı ilişkilerle değerlendirildiği gerçekliğine ilişkindir. Yaşadıkları dönemde akademik çevreler tarafından rağbet görmeyen, baskın edebiyat çizgisinden dışlanan, Tanpınar’ın ifadesiyle “sükûtsuikasti”ne maruz kalan yazarların ‘devir değişimine’ bağlı olarak popülerleştirilmeleri,

akademisinde de milliyetçiliğin önemli bir gündem maddesi hâline gelmesi, milliyetçilik denildiğinde ise meselenin Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi Türk milliyetçiliğinin kurucu isimleri merkezinde ele alınması olağan ve anlaşılabilir bir durumdur.

2019 yılında Hülya Argunşah ve Ayşe Demir editörlüğünde *Hece* dergisinin yayımladığı *Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin* adlı kapsamlı özel sayı ve yine bu yıl içinde planlanan yayın ve toplantı faaliyetleri 2020'nin 'Ömer Seyfettin yılı' olarak ilan edilmesi arzusunu duyurmuştu. 2020 yılının ilk çeyreğinde Ömer Seyfettin'i anma ve anlama hazırlıkları tamamlanmış, bu kapsamda çalışma takvimleri ilan edilmişken 'Covid 19' virüsünden kaynaklanan salgın, söz konusu planları yeniden düzenleme zorunluluğu yarattı. Hayatın olağan akışını sekteye uğratan virüs nedeniyle insan hareketliliği ve 'bir araya gelişler' kısıtlandı, yüz yüze toplantı imkânları ortadan kalktı. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen kurum, kuruluş ve araştırmacıların çabaları, Ömer Seyfettin çalışmalarının gölgelenmesine engel oldu. Aynı mekânda bir araya gelemeyen akademisyenler çevrim içi³ toplantılarla –belki de yüz yüze bir toplantıdan çok fazla sayıda izleyiciye/dinleyiciye seslendi, yayın faaliyetlerinde bir araya geldi.

2020'de tamamlanan Ömer Seyfettin odaklı çalışmaları ana hatlarıyla; armağan-anma kitapları, dergi özel sayıları, sempozyum ve konferans faaliyetleri kategorileri altında sınıflandırmak mümkündür. Armağan kitaplar arasında Yakup Çelik ve Fatih Sakallı editörlüğünde Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından yayımlanan *Ölümünün 100.*

son derece düşündürücüdür. Bu konuda akla gelen ilk örnekler arasında Ahmet Mithat Efendi, Ömer Seyfettin, Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Ali, Oğuz Atay gibi isimler zikredilebilir. Eserlerinin edebî özgünlüğü dışında yazarların belirli bir dönemde keşfedilip rağbet buluşlarının izini kanon oluşturma çabaları, kültürel iktidar-edebî alan mücadelesi, edebiyatın bir piyasa olarak tüketim ilişkileri bağlamı, edebiyat araştırmacısının eleştirel mesafesi(zliği) gibi meseleler etrafında sürmek oldukça ilgi çekici bir araştırma konusu olabilir.

³ "Yeni normaller" kapsamında eğitimin dijitalleşmesi ve uzaktan öğrenim tartışmaları kamuoyunun gündemini işgal etmektedir. Dil ve edebiyat araştırmalarının da dijital dönüşüm karşısındaki konumunun gözden geçirilmesi gerekliliği yadsınamaz bir gerçeklik olarak araştırmacıların karşısında belirlemektedir. Dönüşümün getirdiği olası imkân ve sorunlar etraflıca ele alınmak zorundadır. Bu kapsamda güvenlik ve kullanım konuları başta olmak üzere araştırmacıların bilişim teknolojilerine hâkimiyetleri, dijital okur-yazarlık eğitimi süreçlerinden geçmeleri büyük önem arz etmektedir. 'Yüz yüze' sosyalleşme süreci başladığında da dijitalleşmeden faydalanma alışkanlığı sürdürülmelidir. Bu bağlamda işe a) toplantıların-sempozyumların internet üzerinden eş-zamanlı olarak yayımlanması, kaydedilmesi ve arşivlenmesi, b) kitap çalışmalarını başta olmak üzere yayınların –telif ve lisans hakları gözetilerek- kaliteli dijital kopyalarının okuyucuya sunulması, dijital kütüphanelerde yer alması gibi konulardan yola çıkılarak başlanabilir.

Yılında Ömer Seyfettin Kitabı'nı, Alev Sınar Uğurlu ve Selçuk Kırılı editörlüğünde Türk Ocakları Derneği Bursa Şubesi tarafından yayımlanan *Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin'e Armağan'ı*, Bahtiyar Aslan editörlüğünde Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları tarafından basılan *Vefatının Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin'i*, Nazım Hikmet Polat ve Filiz Ferhatoğlu editörlüğünde Türk Ocağı Yayınlarından çıkan *Ömer Seyfettin İçin'i*, Hülya Argunşah, Abdullah Şengül ve Murat Gür editörlüğünde Dergâh Yayınları tarafından basılan *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin'i* ve son olarak Hülya Argunşah'ın yayına hazırladığı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan *Ömer Seyfettin'i* zikretmek gerekir. Ömer Seyfettin konulu özel dosya hazırlayarak yazara vefa gösteren akademik hakemli ya da hakemsiz sanat-edebiyat-kültür dergileri arasında ise *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi / TÜBAR*, *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *Türk Yurdu*, *Millî Mecmûa*, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Edebiyatı Dergisi*, *Edebice*, *Söğüt* yer aldılar.

2020'de Ömer Seyfettin odaklı çok sayıda katılımcının takip ettiği çevrim içi konferans ve sempozyum programları da düzenlendi. Bu bağlamda 'Zoom', 'Youtube' gibi mecralardan yayımlanan etkileşime açık önemli toplantılar arasında; Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (ESAM) tarafından yürütülen "Uzakların Yakınlığı" programı çerçevesinde 12 Aralık 2020 tarihinde programın "XV. bölümü" olarak gerçekleştirilen Ömer Seyfettin toplantısını, Kafkas Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü idaresinde yürütülen Kafkas Türkoloji Buluşmaları kapsamında 24 Aralık 2020 tarihinde "Ölümünün 100. Yılı Anısına Çağın Kurgulayan Yazar: Ömer Seyfettin" adıyla düzenlenen Türkoloji Buluşmasını ve yine aynı üniversitenin 10-11 Mart 2021 tarihleri arasında düzenlendiği çağrılı çevrimiçi sempozyumu, Türk Dil Kurumu (31 Aralık 2020) ve Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezi'nin (7 Ekim 2020) gerçekleştirdiği Ömer Seyfettin konulu söyleşi, panel ve sempozyum etkinliklerini anmak yerinde olur.

Ömer Seyfettin Çalışmalarında Başlıca Eğilimler ve Sorunlar

2020 yılı boyunca yürütülen Ömer Seyfettin çalışmalarının yoğunlaştığı temel sorunlar dikkate alındığında, yazara yönelik araştırmaların belirli konu başlıkları etrafında kümelenildiği gözlemlenmektedir. Bunlar genel bir tasnifle şu şekilde sıralanabilir: a) Yazarın biyografisi ve yaşadığı dönemden hareketle eserlerini anlamlandırma, b) hikâyecilik, eleştirmenlik, şairlik, fikir insanlığı gibi yazardaki farklı cephelere odaklanarak bu cepheleri inceleme, c) Türk milliyetçiliğinin gelişimi ve millî kimliğin bir söylem olarak

inşasında yazarı konumlandırma, ç) *Genç Kalemler* dergisi etrafında dilde sadeleşme/millîlik tartışmalarını yazar üzerinden okuma, d) Kurmaca sanatı ve tahkiye tekniği bakımından yazarın edebî yeniliğini ortaya koyma, e) modernleşme, kadın, toplumsal cinsiyet, politika gibi izlekler etrafında yazarın düşünce dünyasını çözümleme.

İşaret edilen madde başlıklarının yazarı anlamlandırmak konusunda bir çıkış noktası olma özelliği göstererek araştırmacılara bir yol haritası sunduğu açıktır. Bununla birlikte yazarın yalnızca işaret edilen maddeler ve sınırlı bir teorik çerçevede ele alınmasının yarattığı sorunları da görmek gerekir. Çünkü 'görmezden gelmek' birbiriyle çakışan, birbirini tekrar eden, alana katkısı kısıtlı yayınların birikmesine yol açar. Örneğin Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin Türk edebiyatında bir dönüm noktası olduğu tezi sıklıkla dile getirilirken bu tezi hikâyeye tekniği anlamında araştırıp doğrulayan çalışmalar sınırlıdır. Bu alandaki boşluğa karşılık, yazarın metinlerine dönük okumalarda tematik incelemeye sıklıkla başvurulmakta ve genellikle benzer yargılar ve bakış açıları yinelenmektedir.

Farklı bir yorum, eleştirel bir tespit ya da yeni bir yaklaşım sunmadan kendisinden önceki araştırmaların sorun ve çıkarımlarını yineleyen özgün değeri kısıtlı yayınların çoğalması 'yayın enflasyonu'⁴ kavramıyla adlandırılır. 2020'de yayımlanmış bazı çalışmalar Ömer Seyfettin çalışmaları bağlamında da bir yayının enflasyonu tehlikesinin oluşabileceğini göstermektedir. Söz konusu tehlikenin yetersiz literatür taramaları, yöntem, problem ve kavramsallaştırma konularındaki eksiklikler gibi sebeplerden kaynaklandığı ifade edilebilir. Konu ve çıkarım karşılaştırmasıyla ortaya çıkan kesişimler, yayınlardaki 'tekrar' ve kaynak tarama/kullanma sorununu açık biçimde göstermektedir.

Yayın enflasyonunu oluşturan başlıca etmen, araştırmacıların özet-derleme mahiyetindeki çalışmalara yönelme anlayışıdır. Yazarın metinlerinde mesela 'spor', 'yazma sanatı', 'dil' gibi bir izlekten hareket eden araştırmacılar dikkatlerini bağlantı kurma ve yorumlama konusunda geliştirmeksizin sıralamaktadır. Burada çalışmadan beklenen yazardaki izleğin sosyo-kültürel-tarihsel arka planına ilişkin bir çıkarımda bulunması bir açıklama sunmasıdır. Söz gelimi Ömer Seyfettin'in spora yönelik ilgisini irdeleyen bir araştırmacı metin üzerinden betimleme yapmak yerine ele aldığı izleğin dönem ve yazar için 'anlamını' tartışmalıdır. Spor örneğinden devam etmek gerekirse bu kapsamda örneğin sporun geç dönem

⁴ Raymond Piccoli, "Publish or be Damned: How to Burst the Bubble of Publication Inflation", <https://www.europeanscientist.com/en/features/publish-or-be-damned-how-to-burst-the-bubble-of-publication-inflation> (yayın 13.07.2018/ erişim 02.01.2021)

Osmanlı'da yükselen spor-militarizm- beden terbiyesi- paramiliter gençlik örgütleri⁵ ilişkileri içindeki konumundan hareket edilebilir, böylece sorgulayan ve yorum geliştiren bir yaklaşımla alana daha önemli/değerli bir katkı⁶ sağlanabilir.

Kimi yayınlardaki temel sorunun öncül araştırmacıların çıkarımlarını 'bağlayıcı birer hüküm' olarak görmelerinden kaynaklandığını vurgulamak gerekir. Alandaki önceki çalışmalara sorgulamadan yaklaşılması, yeni araştırmaları 'güvenli alan' olarak görülen eski/muteber yayınların gölgesine sıkıştırmakta, muhtemel 'yeni keşiflerin' önünü kesmektedir. Bu durumun kanaatimizce en belirgin göstergesi, Ömer Seyfettin'e yönelen çalışmaların yazarın -hâlihazırda çokça tartışılmış olan- belirli metinleri ve özellikleri üzerinden daha önce ifade edilmiş tespitlerle sürdürülmesidir. Örneğin Erol Köroğlu'nun öncül bir örneği olmayan Ömer Seyfettin hikâyelerindeki milliyetçiliği gündelik yaşam ve sokak merkezinde okuma girişimi⁷ (2006 137-155) bir 'yeniden okuma' çalışması olarak anlamlı ve değerlidir. Buna karşılık 2020 yılı itibarıyla Ömer Seyfettin'in dil görüşlerine farklı bir bakış açısı geliştirmeden değinmenin alana yeni bir açılım eklemesi zordur. Bu bağlamda Yeni Lisan anlayışının dil kavrayışı ya da dil-Türkçülük ilişkisi üzerine ciddi bir birikim⁸ mevcutken bu konuda tartışmaya katılmak için özgün bir iddiadan hareket etmek gerektiğini hatırla(t)makta fayda vardır.

Yine yazara dönük incelemelerde kategorik kavramsallaştırmaların eleştiri süzgecinden geçirilmeden kullanılmasını da öncül isimlerin açtığı 'güvenli alanı' terk etmeme endişesine bağlamak mümkündür. Bu hususta en belirgin örnek olarak Ömer Seyfettin-milliyetçilik ilişkisi bağlamında

⁵ Sanem Yamak Ateş, *Asker Evlatlar Yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012; Mehmet Beşikçi, "Militarizm, Topyekûn Savaş ve Gençliğin Seferber Edilmesi: Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nda Paramiliter Dernekler", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 8 (2009), s. 48-92.

⁶ Burada değerli katkıdan kastedilen 'yazar ne söylüyor' sorusundan ziyade 'yazar niye, hangi gerekçe ve amaçla söylüyor' sorularına cevap veren çalışmaların akademik özgünlük bakımından daha nitelikli olduklarıdır.

⁷ Erol Köroğlu, "Ulus Sokaktan Tahayyül Etmek", *Ömer Seyfettin'i Yeniden Okumak*, 85. Yılında Ömer Seyfettin'i Anma Toplantısı Bildiriler Kitabı, haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 137-155.

⁸ Cevat Özyurt, "Dilde ve Edebiyatta Uluslaşma: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 2/5(2005), s. 53-79; İnci Enginün, "Ömer Seyfettin'in Dil Konusundaki Görüşleri", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 279-288; Nurullah Çetin, "Ömer Seyfettin'de Dil ve Edebiyat Milliyetçiliği", *Türk Yurdu*, 259 (2009), s. 33-47; Recep Erarslan, "Ömer Seyfettin'in 'Yeni Lisan' Haricindeki Dil Yazıları", *Hece Dergisi, Hikâyenin Türkçe Sesi Ömer Seyfettin*, haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir, 265 (2019), s. 602-628.

yapılan değerlendirmelerde başvurulan kalıp ifadeler ve düşülen tekrarlardır. Umut Kırıklı'nın gösterdiği şekliyle⁹ milliyetçiliğin doğduğu topraklarda bile milliyetçiliğin tek bir formundan söz etmek mümkün değilken; Türk modernleşmesinin doğrusal ilerlemeyen dönüşüm çabalarını, çelişkilerini ve eklettik fikir arayışlarındaki özgün koşulları dikkate almaksızın ne dönemin ne de Ömer Seyfettin'in milliyetçilik merkezli ideolojik gerilimini sabit, tek, tutarlı bir yapı olarak kabul etmek ve çözümlenmek olasıdır. Dolayısıyla alanda çalışan/çalışacak isimler araştırma nesnelere özgül bağlam ve koşullarını dikkate almalıdır.

Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak Adlı Çalışmaya Genel Bir Bakış

2020'de yayımlanan Ömer Seyfettin çalışmaları arasında yerini alan *Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak*¹⁰ Mehmet Işık'ın kaleme aldığı bir incelemedir. Işık, Türk Dili ve Edebiyatı disiplininin gelen bir araştırmacı değildir. Kitabın hemen başında yer verilen özgeçmişte yazarın Kara Harp Okulu mezunu olduğu, asker olarak görev yaptığı, güvenlik ve halkla ilişkiler gibi farklı alanlarda da lisansüstü eğitim gördüğü ve hâlihazırda "Gazetecilik ve Medya Çalışmaları" alanında doçent unvanıyla çalıştığı bilgilerine ulaşılmaktadır. Kitap, Ömer Seyfettin gibi askerlik mesleğini icra etmiş, Türkoloji alanı dışından konuya yaklaşan bir bakışın ürünü olması dolayısıyla merak uyandırıcıdır.

Bu incelemede bahse konu kitabın ele alınmasının iki ana sebebi vardır. Bunlardan ilki kitabın, edebiyat disiplininin gelmeyen bir araştırmacının yani bir anlamda 'dışarıdan' bir gözün alana bakışını sunmasıdır. İkinci sebepse 2020'de yayımlanan ilgili çalışmalar arasında Işık'ın kitabının - yazarın bütün hikâyelerine odaklanması yönüyle- en kapsamlı ve hacimli araştırma olma özelliği taşımasıdır.

Mehmet Işık, 2020'de İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Levent Ürer danışmanlığında tamamladığı doktora tezini birtakım değişikliklerle kitaba dönüştürür. Yazar, tezinin bazı -milliyetçiliğe ilişkin kuramsal bilgi veren- bölümlerini ana metinden çıkarmış, tez çalışmasının hacmini küçülterek başlıklarıda değişiklikler yapmıştır. Neticede tezin kısaltılmış ve yeniden düzenlenmiş son biçimi kitap olarak sunulmuştur. Işık, kitabının tez çalışmasına dayanan bir araştırma olduğunu belirtmekle yetinir, ancak ne bahse konu tezin adından ne de kitabın tezin gözden geçirilmiş biçimi

9 Umut Özkırıklı, *Milliyetçilik Kuramları*, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2017, s. 67-73.

10 Mehmet Işık, *Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak*, İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları, 2020.

olduğundan söz eder. Çalışmanın herhangi bir yerinde kitabın “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Milliyetçi Söylem ve Özne” isimli tezden üretildiğinin, tezin dört ana başlıktan oluştuğunun, tezi kitap olarak düzenlerken hangi bölümlerin hangi gerekçelerle düzenlemeye tabii tutulduğunun bir açıklaması yapılmaz. Böylesi bir açıklamaya yer verilmesi çalışmanın bütünlüğünü ve biçimlenişini ortaya koymak açısından bilgilendirici olabilirdi.

Kitap “Önsöz”, “Giriş”, “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, “Ömer Seyfettin’in Milliyetçilik Anlayışı ve Etkileri”, “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde İdeoloji ve Özne”, “Sonuç ve Değerlendirme” ve “Kaynakça” kısımlarından oluşmuştur. Işık “Giriş”te çalışmasının araştırma evreni, yöntemi, yaklaşım biçimi ve içeriği hakkında bilgi verir. Işık’a göre çok okunan ve kitleleri etkileyen bir isim olan Ömer Seyfettin’e yönelik incelemeler ekseriyetle yazarın edebî kimliğine odaklanmış ve yazar daha çok Türk Dili ve Edebiyatı alanında araştırma konusu olarak ön plana çıkarılmıştır. Işık, edebî kimliğinin yanında Ömer Seyfettin’in düşünce insanı ve milliyetçi aydın kimliklerinin de son derece önemli olduğunun altını çizerek bu hususta yapılan araştırmaların sınırlı oluşundan söz eder. Çalışmasının da bu boşluğu doldurma amacı taşıdığını dile getirir. Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde milliyetçiliğin söylem olarak üretildiği fikrinden hareketle çalışmasında söylem incelemesi yöntemine başvurduğunu ifade eden Işık, araştırma evreninin Ömer Seyfettin’in yayımlanmış bütün hikâyelerini içerdiğini belirtir.

Kitabın “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri” adlı ilk bölümde genel bir yazar-biyografi- tarihsel dönem-eser etkileşimi çerçevesi sunulur. Hikâyelerin ve yazarın düşünsel arka planını/alt metnini ilişkilendirmek için gerekli olan bu çerçeve, ilgili konudaki öncü çalışmaların derli toplu bir özeti görünümündedir. Bu bölümün ilk alt başlığında Ömer Seyfettin’in yaşadığı dönemin sosyo-politik bir panoramasına yer verilir. Osmanlı Devleti’nin çözülme sürecinde yaşadığı savaşlar, ekonomik kriz, azınlık isyanları gibi sorunlara dikkat çekilir, milliyetçilik başta olmak üzere dönemdeki fikir akımlarının zikredilen sorunlar karşısında ‘devleti kurtarma’ refleksiyle biçimlendiği vurgulanır, Ömer Seyfettin’in mizacını şekillendiren ‘dönem koşulları’ aktarılır.¹¹

Döneme mercek tutulduktan sonra biyografik özellikleriyle Ömer Seyfettin portresine yer verilir. Portrede yazarın gerek asker olan babasının etkileri gerekse kendi eğitim ve meslekî terbiyesi üzerinde durulur, Ömer Seyfettin’in düşünce dünyasının oluşumunda savaş ve askerlik olgularının

¹¹ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 24-25.

altı özellikle çizilir.¹² İlk bölümün son alt başlığında ise yazarın eserleri hakkında bilgi verilir. Bu bağlamda Ömer Seyfettin'in değişik türlerde eser vermiş üretken bir kalem olduğu, eserlerinde farklı imzave rumuzlar kullandığı¹³, yazarlığa şiirle başlayıp ilerleyen yıllarda nesre yöneldiği ifade edilir. Yine yazarın edebî çizgisinin 1908 sonrası bireysel temalardan toplumsal bir anlayışa doğru evrildiği ve *Genç Kalemler* dergisiyle birlikte¹⁴ bütünüyle 'millî bir edebiyat' arayışıyla şekillendiği düşülen notlar arasındadır.

"Ömer Seyfettin'in Milliyetçilik Anlayışı ve Etkileri" başlıklı ikinci bölümde yazarın milliyetçilik anlayışı, bu anlayışın temelleri ve yansımaları ele alınır. Işık, yazardaki milliyetçilik fikrinin gelişimini Türkçü isimlerin yazar üzerindeki etkileri, yazarın kendi yaşam deneyimi ve dönemin koşulları bağlamında değerlendirir. Necip Türkçü, Baha Tevfik, Ziya Gökalp gibi Türkçü isimleri Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışını etkileyen şahsiyetler arasında zikreder. II. Meşrutiyet sonrası Türkçülük akımının dönem aydınlarında hızla karşılık bulduğundan söz eder. Ömer Seyfettin'in düşünce dünyasının olgunlaşmasında yazarın Balkan Savaşı sırasındaki askerlik ve ardından esaret tecrübesine dikkat çeker. Işık'a göre Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışı, din, dil, vatan gibi değerlerin ortaklığı bağlamında şekillenmiştir.¹⁵ Işık'ın işaret ettiği biçimiyle Ömer Seyfettin'de mefkûre adı verilen kolektif bilince sahip insanlar, ortak idealler etrafında toplanabildiği ve yine müşterek 'ötekilik' tanımı etrafında buluşabildiği ölçüde bir 'millet' olma özelliği gösterir.

Işık yine bu bölümün bir alt başlığında Ömer Seyfettin'in dil anlayışını ele alır. Dil-millet ilişkisi bağlamında "Yeni Lisan" hareketinin amaçlarına değinir, "Yeni Lisan"daki tabii ve sade Türkçe arayışını Ömer Seyfettin'in halkçılık - milliyetçilik fikirleri çerçevesinde anlamlandırır. Dil meselesinin ardından başka bir alt başlıkta Işık, Ömer Seyfettin'in etkilerine dikkat çeker. Işık'a göre ders kitaplarında kendisine ayrılan yer, güncel araştırmalara göre en çok okunan yerli yazarlar arasında bulunma, hikâyecilikteki teknik özgünlük, Türk milliyetçiliğini popülerleştirmede üstlendiği rol, Türk düşünce hayatı ve Türk diline sağladığı katkı gibi özellikler Ömer Seyfettin'in 'etki alanı'nın izlenebileceği başlıca göstergelerdir. Işık'a göre etkilerin olumlu ve olumsuz yorumlarla değerlendirilmesi Ömer Seyfettin literatüründeki ayrışma üzerinden izlenebilir. Işık, gruplaşmanın ilk

¹² Işık, *Yeniden Okumak*, s. 29.

¹³ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 42.

¹⁴ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 56.

¹⁵ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 77.

cephesine Ömer Seyfettin'e olumsuz iddia ve ithamlarla yaklaşan Murat Belge, Tanıl Bora, Halil Berktaş gibi araştırmacıları yerleştirir. İlk grubun - özellikle "Beyaz Lale", "Bomba" gibi belirli metinlerde yer alan- şiddet, cinsellik ve milliyetçilik anlatısından hareketle Ömer Seyfettin'i "ırkçı, faşist, nefret söylemi yaratan, azınlık-yabancı düşmanı, edebî açıdan kıymetsiz" bir yazar olarak gördüklerini ifade eder.¹⁶ Işık'a göre gruplaşmanın ikinci cephesindeki Ali Canip Yöntem, Tahir Alangu, Muzaffer Uyguner, Hülya Argunşah, Nazım Hikmet Polat gibi yazarlar ise Ömer Seyfettin'in Türk edebiyatında hakkı teslim edilmesi gereken bir şahsiyet olduğu fikrinde birleşir, Ömer Seyfettin'deki "nefret söylemine varan dilin, yaşamından ve tanıklıklarından kaynakladığını dolayısıyla eserlerinin değerini azaltmayacağını"¹⁷ dile getirmektedirler.

Kitabın "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İdeoloji ve Özne" ismini taşıyan üçüncü bölümünde, yazarın hikâyeleri milliyetçilik anlayışı bağlamında ele alınır. İncelemede hikâyelerin yayımlanma kronolojisine sadık kalınır. Bu bölümün sırasıyla üç alt başlığında Ömer Seyfettin'deki milliyetçilik anlayışı 'ideoloji, özne ve hınc' kavramları etrafında tartışılır. Işık, Ömer Seyfettin hikâyelerinde ideolojinin yapılandırılışını 'millet, dil, din ve mefkûre' kavramları düzleminde irdeler. Ancak bu kapsamdaki bir irdelemenin genel olarak odaklandığı kavramlar ve yaklaşım biçimi itibariyle ilgili literatürde farklı/özgün bir açılım sağladığını söylemek zordur.

Işık'ın Ömer Seyfettin metinlerinden yaptığı çıkarımları toparlamak gerekirse şunlar söylenebilir: Ömer Seyfettin; "Primo Türk Çocuğu"nda masonluk, hümanizm, kozmopolitizm fikirlerine karşı çıkarak Türkçülüğü devletin-milletin kurtuluş reçetesi olarak görür.¹⁸ "Hürriyet Bayrakları"nda Tanzimat sonrasında şekillenen Osmanlılık idealinin boş bir hayal olduğunu dile getirerek Osmanlıcılığa karşı çıkar.¹⁹ "Boykotaj Düşman"nda milliyetçilik ideolojisine karşı çıkan aydınları eleştirir.²⁰ "Pembe İncili Kaftan"da, "Başını Vermeyen Şehit"te fedakârlık, liyakat gibi değerleri, milliyetçiliğin erdemleri olarak kodlar, milliyetçiliği temsil için ideal davranış kalıpları ve tipleri kurgular.²¹

¹⁶ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 109-110.

¹⁷ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 112.

¹⁸ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 130.

¹⁹ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 140.

²⁰ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 156.

²¹ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 168.

Yine Işık'a göre Ömer Seyfettin, Türk olabilmenin temel şartları arasında dil ve din kardeşliği/birliği ilkesini dile getirir.²² Kaderci/gelenekçi bir din anlayışını dışlayarak bağınazlıktan kaçınan, modern dünyanın gerçekliğini kavramış, vatan bilincine sahip bir İslam anlayışını ön plana çıkarır.²³ Milletın toplumsal bütünlüğünü millî 'mefkûre' fikrinin güçlendirilmesinde görür.²⁴ Işık, Ömer Seyfettin'deki milliyetçi ideolojinin çerçevesini çizdikten sonra yazarın öznelik tanımının Türklük ve Müslümanlık kimliği merkezinde şekillendiğini dile getirir, yazardaki özneliğın olumlu (millî olan, mefkûre içinde) ve olumsuz (kozmpolit, gayrimüslim, alafranga, millî olmayan) değer kodlamaları ayırımıyla inşa edildiğini vurgular. Işık'ın - yukarıda özetlenen- Ömer Seyfettin'e ilişkin işaret ettiği tespitlerinin farklı araştırmacılar²⁵ tarafından da daha önce ifade edildiğini vurgulamak gerekir. Bu bağlamda Işık'ın okuması öncül çalışmalardan varılan yargılar ve yaklaşım biçimi itibariyle fazla ayrıılmaz.

Üçüncü bölümün ve çalışmanın son alt başlığı, "Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Hınç / Ressentiment Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi" dir. Işık çalışmasında, öncelikle 'hınç' kavramsallaştırması üzerinde durur. Işık'ın aktarımına göre 'hınç' "bastırılmış kıskançlık ve nefret (varoluşsal haset) duyguları ve bu duyguları tatmin etmenin imkânsızlığından kaynaklanan bir psikolojik durumu" ifade etmektedir.²⁶ Kavram, Nietzsche ve Max Scheler'in kullanımında efendi-köle ilişkisi bağlamında ezilenin ezene karşı duyduğu öfkeye ve engellenmiş intikam duygusuna karşılık gelmektedir. Kavramı milliyetçilik alanını taşıyan Liah Greenfeld, milliyetçiliğın inşasında başka ulus ve topluluklara karşı geliştirilen hınç duygusuna dikkat çeker. Bu çerçevede Rus milliyetçiliğının gelişimini Batı'ya duyulan kıskançlık, nefret ve düşmanlık anlatısı bağlamında değerlendirir.²⁷

Işık, Ömer Seyfettin'in Balkan Savaşı sonrasında 1911-1914 yılları arasında yayımlanan "Primo Türk Çocuğu", "Piç", "Mehdi", "Beyaz Lale" gibi hikâyelerini hınç kavramıyla anlamlandırma teklifinde bulunur. Işık'a

²² Işık, *Yeniden Okumak*, s. 208.

²³ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 247.

²⁴ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 252.

²⁵ Hülya Argunşah, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İnsan*, Ankara: Bilge Yayınları, 2003; Necati Mert, *Ömer Seyfettin: İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004; Abdullah Şengül, *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*, Balıkesir: Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, 2011; Mitat Durmuş, *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki*, Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları, 2014; Salim Durukoğlu, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türklük Bilinci*, Ankara, Sonçağ Yayınları, 2014.

²⁶ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 288.

²⁷ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 290-291.

göre gerek Ömer Seyfettin'in 1911 sonrasında yaşadığı olayların psikolojisinde bıraktığı tahribat, gerekse dönem içerisinde tecrübe edilen sosyo-politik 'hayal kırıklığı', onda bireysel ve kolektif düzlemde hıncı beslemiştir. Ömer Seyfettin'in hıncı; esir hayatı yaşama, annenin vefatı-babanın evlenmesi, savaşa/mezalime' şahit olmaktan doğan travma, askerliği sırasında yaşadığı sorunlar ve engellenmiş kurmay olma arzusu gibi sebeplere bağlanır. Dönemdeki kolektif hıncın ise hayranlık duyulan Batının -Trablusgarp Savaşı'nda İtalya örneğinde olduğu gibi-insanî/medeni olmayan yüzünü/sömürgeciliğini görmekten ve ata yurdu toprakların/Balkanların yitirilmesiyle hissedilen öfkeden kaynaklandığı ifade edilir. Ömer Seyfettin'e yönelik ithamlarda çokça alıntılan "Beyaz Lale" ve "Piç" gibi metinlerdeki 'şiddet, nefret söylemi, ırkçılık' iddiaları psikolojik ve tarihsel hıncın bir yansıması olarak değerlendirilir. Işık, 1911-1914 yılları arasında Ömer Seyfettin'in hınca benzer bir duygunun etkisiyle sert ve aşırı şiddet içeren bir üslup kullandığını, 1917 sonrasında bu hıncın etkisinden kurtularak ifadesini yumuşattığını dile getirir. "Sonuç ve Değerlendirme"de ise -bu metinde özetlenen- temel çıkarımlar üzerinde durulur.

Esere Yönelik Bazı Dikkatler ve Eleştiriler

Ömer Seyfettin'i Yeniden Okumak, Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışını etraflıca inceleyen kapsamlı bir çalışmadır. Çalışma kapsamlıdır çünkü Ömer Seyfettin'in bütün hikâyeleri incelemeye dâhil edilmiştir. Araştırma evreninin genişliği araştırmacının bütüncül bir değerlendirme geliştirmesine imkân tanımıştır. Çalışmanın alan literatürüne özgün katkıları arasında; hınc kavramsallaştırmasını gündeme getirmesi de zikredilebilir.

Bununla birlikte çalışmada boşlukta bırakılan hususların varlığından, kavramsallaştırma ve kompozisyona ilişkin birtakım sorunlardan da söz etmek gerekir. Çalışmadaki ilk sorun, tez çalışmasının kitaplaşmasındaki düzenleme tercihleri olarak görülmektedir. Tezde milliyetçiliğin dünya ve Türkiye'de gelişim ve kuramlaşmasına ilişkin genel çerçeve çizilen bir bölüme yer verilmişken kitapta bu bölüm çıkarılmıştır. Bu durum, muhtemelen yazar ya da yayıncının kitabın hacmini küçültme isteğinden kaynaklanmıştır. Ancak kitabın olası yeni baskılarında çalışmanın bütünlüğünü tamamlayan zikredilen bölümden de faydalanılabilir.

Kitapta metinleri incelemede "yapısalcı yaklaşım içinden ideolojik ve söylemsel bir çözümleme"²⁸ yaklaşımına başvurulduğu ifade edilmektedir. Ancak ne yöntemin kuramsal boyutu ne de ideoloji/söylem/özne

²⁸ Işık, *Yeniden Okumak*, s. 19.

kavramsallaştırmalarına ilişkin bilgi verilmiştir. Metinlerin tahlilinde 'söylemsel' ya da 'sembolik' göstergeleri okuyan metodolojik bir bakışın ne ölçüde ve hangi temellendirmelerle kullanıldığı sorusu cevaplanmamış gözükmektedir. Metindeki kullanımdan hareketle yazarın, ideolojiyi 'düşünce dünyası, yerleşik fikirler', özneyi 'ideolojinin değerlerini/olumlamalarını temsil(iyet)' bağlamlarında anlamlandırdığı anlaşılır. Yazarın -aynı konuda çalışma yürüten Atilla Aktaş'ın yaptığı gibi²⁹- kavramsallaştırmalarını açıklama tercihinde bulunması incelemenin teorik zeminini daha anlaşılır kılar. Bu bağlamda yazar; mesela söylemin³⁰ göstergeleri düzenleyici işleviyle olgunun ampirik gerçekliğinden bağımsız dil vasıtasıyla bir gerçeklik yaratımı-sunumu olduğunu ifade edebilirdi. Böylelikle öznelğin maddi/altyapı ilişkileri ve iktidarın düzenleyiciliği bağlamında düzenlenen bir tabiyet/özdeşleşim tasarımı olarak kurgulandığını ortaya koyabilirdi. Çizilen bu çerçeve sayesinde Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışının bir tasarım-kimlik süreci olarak yapılandırılma temelleri semboller, alt metinler ve ayrıntılar üzerinden farklı yansımalarıyla ele alınabilirdi.

Işık, bu biçimiyle çalışmasında hikâyelerde anlatıcı ya da kahramanların betimleme ve ifadelerini merkeze alarak tematik incelemeyi benimsemiş gibidir. Kimi yerlerde, kadının milliyetçi anlayıştaki sembolik değerini açıklayan söylemsel okuma içinde ele alınabilecek yorumlar geliştirse de çalışmanın bütününe yayılan sistemli bir söylem analizi yaklaşımından söz etmek zor görülmektedir. Söylemsel okumaya dair beklentiği bir örnekle, "Primo Türk Çocuğu" okumasından hareketle açıklamak yerinde olabilir. Işık, incelemesinde farklı bölümler içinde hikâyenin genel bir özetine, hikâyede ön plana çıkarılan -Türklük, Müslümanlık, dil bilinci- değerlerine değinir. Ancak metindeki -Bursa'daki baba evi, Olimp Dağı gibi- mekânların, -kılıç, kıyafet, tablo gibi- eşyaların, -baba-oğul gibi- akrabalık ilişkilerinin sembolik anlamlarına, söylemsel göndermelerine yer vermez. Söylem-özne kuramına başvuran bir araştırmadan zikredilen unsurların sembolik okumasını yapmasını, örneğin Primo'nun Oğuz adını almasını Althusser'in "çağırma/adlandırma" kavramsallaştırması³¹ etrafında 'ideoloji'

²⁹Atilla Aktaş, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*, -Doktora tezi- Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 38-65.

³⁰Sara Mills, "Söylem ve İdeoloji", *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, der. Barış Çoban ve Zeynep Özarlan, çev. N. Ateş, İstanbul: Su Yayınları, 2003, s. 126-130.

³¹Bu kavram; bireyin yapıya eklememesinin dil-anlam dünyası üzerinden gerçekleştiğini ifade eder. Çağırma-adlandırma mekanizması iktidar tasarımının mensuplarını ortak kodlama dizgesi içinde tanımladığı özdeşleşim kurma sistemidir. bkz. Metin Kazancı, "Althusser,

okumasıyla ele almasını beklemek çok haksız bir istek olmazdı. İdeolojinin yerine zihniyet/anlayış (hatta Ömer Seyfettin'in kullandığı biçimde mefkûre), özenin yerine ideal tip/kahraman yazıldığında metnin anlamı değişmiyorsa, bu kavramsallaştırma ve yöntemde bir aksaklık, aktarım sorunu yaşandığının işareti olarak düşünülebilir.

Işık'ın üç bölümden oluşan çalışmasının cevapladığı en önemli sorun, Ömer Seyfettin'e yönelik -çoğu ideolojik- ithamların boşa çıkarılmasıdır. Fakat yazar, Ömer Seyfettin'de milliyetçilik inşasına yönelik literatüre yeni bir yorum getirmekten ziyade, çalışması boyunca mevcut literatürün çıkarım ve değerlendirmelerini hikâyeler özelinde yeniden ele almış ve somutlaştırmıştır.³² Ömer Seyfettin'in Türk milliyetçiliği açısından önemli şahsiyetlerden biri olduğunu dönem, eser ve etkileri bağlamında etraflıca ortaya koymuştur. Ayrıca yazarın azınlık ve gayrimüslimler bağlamında kurduğu ötekilik söyleminin oluşum ve temellenme şartlarına açıklama getirmiştir.

İdeoloji ve İdeoloji İle İlgili Son Söz", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 24 (2006), s. 67-93.

³² Yeni bir bakış için yeni bağlantılara başvurulabilir. Örneğin dönem ve Ömer Seyfettin'in milliyetçilik söyleminde sınıf kavramının, halkçılığın, Ziya Gökalp'ın gündeme getirdiği solidarizm-korporatizm düşüncesinin hikâyelerdeki karşılığı sorgulanabilir.

Son Söz Yerine...

2020 yılında yazara yönelik yapılan akademik çalışmalar Ömer Seyfettin'in Türk edebiyatı ve düşünce tarihinde güncelliğini koruyan önemli bir isim olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. *Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak* da zikredilen kapsamdaki çalışmalardan biridir. Işık bu kitabında, Ömer Seyfettin'in milliyetçilik anlayışını irdeler ve açıklar. Daha da önemlisi yazara yönelik adeta bir 'itibar suikastine' dönüşen iddialara tarihsel ve bilimsel delillerle cevap verir, yazara dönük ithamları cevaplar.

Işık'ın çözümlemesinde kullandığı 'hınç' kavramı, Ömer Seyfettin literatürü için 'yeni bir kavramsal çerçeve'dir. Işık'ın kavramsallaştırması bu kavramın ayrıca Türk edebiyatında ötekilik, yanlış Batılılaşma gibi meseleler bağlamında da kullanışlı bir kavram olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda araştırmada bütünüyle 'hınç ve ötekilik meselesi üzerinden milliyetçiliğin inşa edilmesi konusuna odaklanılabilir miydi?' sorusunu akla getirmemek elde değildir. Çünkü zikredilen kavram haricinde çalışma genel yapısı itibarıyla daha önce ifade edilmiş yorum ve değerlendirmelere yeni bir 'okuma' getirmekten uzaktır. Bu durumun alandaki çalışmalar konusunda dikkat çekilen yöntem, yaklaşım ve tekrar sorunlarından kaynaklandığı ifade edilebilir. İşaret edilen eleştirilerle birlikte Işık'ın çalışması, Türk edebiyatının sosyal bilimciler açısından dikkatle irdelenmesi gereken bir alan olduğunu göstermesi bakımından da ufuk açıcudur.

Sonuç olarak bu yazıda dile getirilen eleştiriler, Ömer Seyfettin çalışmalarının özgün yorum ve perspektiflerle derinleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Alanı nitelikli bir tartışma zemini hâline getirmedeki en büyük sorunun olası 'yayın enflasyonu' tehlikesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu çerçevede literatür taramaları, kuramsal çerçeve, problem tespiti ve eleştirel yaklaşım gibi meseleler üzerine gelişecek dikkatin 'yayın enflasyonu'nu sonlandıracağı ve dolayısıyla alan araştırmalarını zenginleştireceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, Atilla. *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türk Kimliği ve Milliyetçi Söylem*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Argunşah, Hülya. *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde İnsan*. Ankara: Bilge Yayınları, 2003.
- Ateş, Sanem Yamak. *Asker Evlatlar Yetiştirmek: II. Meşrutiyet Dönemi'nde Beden Terbiyesi, Askerî Talim ve Paramiliter Gençlik Örgütleri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Beşikçi, Mehmet. "Militarizm, Topyekûn Savaş ve Gençliğin Seferber Edilmesi: Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nda Paramiliter Dernekler". *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*. (8) 2009: 48-92.
- Çetin, Nurullah. "Ömer Seyfettin'de Dil ve Edebiyat Milliyetçiliği". *Türk Yurdu*, (259) 2009: 33-47.
- Durmuş, Mithat. *Ömer Seyfettin'in Anlatılarında Kendilik Bilinci ve Öteki*. Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları, 2014.
- Durukoğlu, Salim. *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Türklük Bilinci*. Ankara: Sonçağ Yayınları, 2014.
- Enginün, İnci. "Ömer Seyfettin'in Dil Konusundaki Görüşleri", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007: 279-288.
- Erarslan, Recep. "Ömer Seyfettin'in "Yeni Lisan" Haricindeki Dil Yazıları". *Hece Dergisi: Hikâyenin Türkçe Sesi*. haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir. (265) 2019: 602-628.
- Işık, Mehmet. *Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin Hikâyelerini Yeniden Okumak*. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları, 2020.
- Kazancı, Metin. "Althusser, İdeoloji ve İdeoloji İle İlgili Son Söz". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (24) 2006: 67-93.
- Koroğlu, Erol. "Ulus Sokaktan Tahayyül Etmek", *Ömer Seyfettin'i Yeniden Okumak* 85. Yılında *Ömer Seyfettin'i Anma Toplantısı Bildiriler Kitabı*. haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 137-155.
- Mert, Necati. *Ömer Seyfettin: İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004.
- Mills, Sara. "Söylem ve İdeoloji", *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*. der. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan. çev. N. Ateş. İstanbul: Su Yayınları, 2003.
- "Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin". *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*. 3(1) 2020.
- "Ölümünün Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin". *Türk Yurdu*. (398) 2020.
- Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*. ed. Yakup Çelik-Fatih Sakallı. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 2020.
- "Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Özel Sayısı". *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (25) 2020.
- Ömer Seyfettin*. haz. Hülya Argunşah. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2020.
- "Ömer Seyfettin Dosyası". *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi/ TÜBAR*. (48) 2020.
- Ömer Seyfettin İçin*. ed. Nazım Hikmet Polat-Filiz Ferhatoğlu. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020.
- "Ömer Seyfettin ve Türk Hikâyeciliği". *Millî Mecmûa*, (15) 2020.
- Özkırmı, Umut. *Milliyetçilik Kuramları*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2017.
- Özyurt, Cevat. "Dilde ve Edebiyatta Uluslaşma: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (2/5) 2005: 53-79.
- Piccoli, Raymond. "Publishor be damned: how to burst the bubble of publication inflation". blog sayfası: <https://www.europeanscientist.com/en/features/publish-or-be-damned-how-to-burst-the-bubble-of-publication-inflation> (yayın 13.07.2018/ erişim 02.01.2021).

- Polat, Nazım Hikmet. "Ömer Seyfettin'e Vefa". *Türk Dili Dergisi*. (830)2021: 28-35.
- Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. ed.Hülya Argunşah- Abdullah Şengül- Murat Gür, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020.
- Şengül, Abdullah. *Ömer Seyfettin ve Millî Kültür*. Balıkesir: Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, 2011.
- "Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin". *Türk Edebiyatı*, (557) 2020.
- "Vefatının Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin". *Türk Dili*, (828) 2020.
- Vefatının Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*. ed. Bahtiyar Aslan, Çanakkale: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yay., 2020.
- Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin'e Armağan*. ed. Alev Sınar Uğurlu-Selçuk Kırılı.Bursa:Türk Ocakları Derneği Bursa Şubesi Yay., 2020.